

3.NASTAVNA CJELINA RAZLIČITOST I PLURALIZAM Srednja škola

Slaganje kroz neslaganje? Kako postižemo dogovor oko zajedničkog dobra?

“La multitude qui ne se réduit pas à l’unité est confusion; l’unité qui ne dépend pas de la multitude est tyrannie.”

(Različitost koja se ne može svesti na jedinstvo je zbrka; jedinstvo koje zanemaruje različitost je tiranija.)

Blaise Pascal (1623-62)

3.1 Da sam predsjednik ...
Učenici definiraju svoje političke prioritete

3.2 Koje ciljeve želimo promicati?
Učenici osnivaju političke stranke

2.3 Što je zajedničko dobro?
Slaganje kroz neslaganje

3.4 Sudjelovanje u pluralističkoj emokraciji
Učenici govore o svom iskustvu

3.Nastavna cjelina

Različitost i pluralizam

Slaganje kroz neslaganje?

Uvod za nastavnike

1. Veza između različitosti, pluralizma i demokracije

Različitost – neki primjeri

- Radnici i poslodavci raspravljaju o plaćama i radnom vremenu.
- Zagovornici zaštite okoliša vode rasprave s kamionskim lobijem o planovima izgradnje nove prometnice.
- Roditelji žele da više nastavnika brine o potrebama njihove djece. Predstavnici poreznih obveznika žele smanjenje poreza.
- Liječnici i nepušači žele potpunu zabranu pušenja u kafićima i restoranima. Vlasnici nekretnina i proizvođači cigareta zagovaraju slobodu pušenja na svim mjestima.
- Mladi žele da se jedna napuštena zgrada pretvori u centar za mlade. Obližnji stanovnici se boje da će noću biti previše buke.

Pojam **različitosti** odnosi se na načine na koje se ljudi razlikuju – po svojim interesima, ali i na druge načine: po svom načinu života, etničkoj pripadnosti, vjeroispovijedi i vrijednostima, svom društvenom statusu, spolu, generaciji, dijalektu i regiji (urbanoj ili ruralnoj, na primjer). Različitost se također povećava – kao obilježje društvene i gospodarske promjene.

Je li različitost problem?

Prema teorijama **pluralizma**, odgovor je negativan. U demokratskim sustavima, svatko tko promiče pojedinačne ili grupne interese ostvaruje ljudska prava – na primjer, javno progovaranje je ostvarivanje slobode izražavanja. Dakle, koncept pluralizma prihvata različitost – ona je činjenica, nešto „normalno“, ali predstavlja izazov. Kako se mogu pomiriti različiti interesi različitih skupina i pojedinaca? Koje je najbolje rješenje sukoba i problema koje oni artikuliraju? To je pitanje **zajedničkog dobra**.

Što je zajedničko dobro?

Prema teorijama pluralizma, nitko ne zna što je zajedničko dobro prije nego što se održi javna rasprava o toj temi. Moramo se složiti oko onog što nam je najviše u interesu. Zajedničko dobro je nešto o čemu se treba dogоворити. Pogledajmo dva gore spomenuta primjera.

- Radnici i njihovi poslodavci trebaju se dogovoriti o plaći koja radnicima jamči pristojan životni standard, a poslodavcima omogućava da pod kontrolom drže troškove.
- Problem centra za mlade može se rješiti izgradnjom centra, ali i utvrđivanjem pravila kako bi se susjede zaštitilo od previše buke. Najbolje rješenje se mora pronaći kroz dijalog i pregovore, a ishod je najčešće kompromis.

Pluralizam je, dakle, povezan s konstruktivističkim pojmom zajedničkog dobra. Najprije svi sudionici artikuliraju svoje različite interese, a potom traže rješenje koje je svakom prihvatljivo. Prema tome, nema ništa „egoistično“ u tome da se jasno iskažu nečiji interesi. Naprotiv, to je dio procesa, no nitko ne smije očekivati da će njegovi interesi biti u potpunosti ispunjeni. Pojam konstruktivizma naglašava postojanje učenja, pri čemu se izmjenjuje obrazac pokušaja i pogreške.

Praksa će pokazati u kojoj mjeri je rješenje dobro, a možda će ga biti potrebno izmijeniti ili poboljšati – u novoj rundi rasprava i pregovora.

Na koji način je pluralizam povezan s demokracijom?

Pluralizam je oblik natjecanja. Igrači se međusobno takmiče da bi ostvarili svoje interese, a pregovori podrazumijevaju i moć i zaključivanje. Međutim, ova vrsta takmičenja osigurava da nijedan igrač ne preuzme dominaciju. Različitost i pluralizam stvaraju poliarhiju (moć u rukama mnogih) što je društveni ekvivalent načela uzajamne kontrole u demokratskoj organizaciji. Pluralizam vodi ka liberalizmu proširujući natjecanje s gospodarstva na društvo i politiku.

Kako pluralizam uspjeva mirno rješavati sukobe interesa?

Različitost i pluralizam dopuštaju veliku dozu neslaganja oko interesa i problema („sfera neslaganja“). To će funkcionirati samo ako postoji „sfera slaganja“. Pluralizam zahtijeva od građana da se dogovore oko osnovnih vrijednosti i pravila:

- Međusobno priznavanje; drugi igrači se smatraju protivnicima, ali ne i neprijateljima.
- Nenasilje: pregovori se vode mirnim sredstvima, tj. riječima, a ne fizičkom silom.
- Prihvatanje kompromisa; svi igrači shvaćaju i prihvataju da se odluka može donijeti samo kompromisom.
- Pravilo većine; ako se o nekoj odluci glasa, većina odlučuje.
- Pokušaj i pogreška; ako se uvjeti promijene, ili se odluka pokaže pogrešnom, vode se novi pregovori.
- Pravičnost; odluke se trebaju donositi u skladu s ljudskim pravima.

Kritike na račun pojma pluralizma

Kritičari naglašavaju da je u pluralističkom modelu, moć u rukama mnogih, no zbog različitosti, nejednako je raspoređena. Stoga neki igrači imaju veće šanse u takmičenju različitih interesa od drugih.

Ova argument ukazuje na konstitutivnu napetost između slobode i jednakosti – konstitutivna je, što znači da je neiskorjenjiva, i sa stajališta demokracije i ljudskih prava. Pluralisti promiču liberalno razumijevanje kompetitivne demokracije, a kritičari inzistiraju na ravnopravnom shvaćanju demokracije.

U pluralističkom modelu, napetost između slobode i jednakosti je suština pitanja o zajedničkom dobru. Sloboda znači natjecanje, a natjecanje rađa pobjednike i gubitnike, tj. nejednakost. Prema tome, kada odlučujemo o zajedničkom dobru, igrači na terenu trebaju voditi računa o potrebama slabijih.

Ima li pluralizam alternativu?

Odbacivanje pluralizma podrazumijeva popuštanje pred „autoritarnim iskušenjem“. Zajedničko dobro definira neki autoritet, a svi koji se ne slažu, smatra se neprijateljem. Komunističke partije su primjer za to. One su prisvajale isključivo pravo na vodstvo, na osnovu tvrdnje da su u stanju definirati zajedničko dobro znanstvenim sredstvima. I liberalna i egalitarna demokracija su odbačene.

Konačno, alternativa pluralističkoj demokraciji je jedan oblik diktature. Ovo proizlazi iz konstatacije Winstona Churchilla da je „demokracija najgori oblik vladavine osim svih onih ostalih koje su iskušane“. Pluralistička demokracija nije oslobođena rizika, no doima se najboljim oblikom vladavine koja se mirno nosi s različitošću svojih članova.

2. Sudjelovanje u demokraciji – što nudi ova nastavna cjelina

Učenici uče o svom sudjelovanju u **pluralističkoj demokraciji**:

- Trebaju se oglasiti, ako žele da se njihovi interesi i ideje uzmu u obzir; sudjelovanje u demokraciji također znači sudjelovanje u natjecanju u pluralizmu.
- Sudjelovanje u demokraciji znači pregovarati o zajedničkom dobru.
- Sudjelovanje u demokraciji od svih sudionika zahtijeva prihvatanje temeljnih vrijednosti međusobnog uvažavanja, nenasilja, spremnosti na kompromise i vladavine većine.

Pristup učenju ove jedinice usmjeren je na rješavanje zadatka. Učenici uče i razumiju različitost na osnovu svojih iskustava u učionici, a pluralizam na osnovu aktivnog uključivanja u proces pregovaranja o zajedničkom dobru.

1. lekcija: najprije se od učenika traži da razmijene svoje ideje o tome što bi se nalazilo na prvom mjestu njihova programa da su predsjednici države ili predsjednici vlade svojih zemalja. Učenici će steći iskustvo o različitosti svojih mišljenja i ideja. Učionica je model za različitost u društvu kao cjelini.

2. i 3. lekcija: potom počinje proces pregovaranja. Učenici koji dijele isto stajalište ili osnovni pristup osnivaju političke stranke (ostale vrste grupe ispuštene su u ovom modelu), dok drugi mogu izabrati samostalno nastupanje. Učenici definiraju svoje ciljeve i prioritete pa potom pregovaraju. Možda će pronaći odluku ili kompromis s kojim će se svi, ili barem većina, složiti – kao u stvarnom životu. Steći će iskustvo o prednostima organiziranja u stranke, na primjer, pred pojedinačnim takmičenjem oko stvaranja programa i utvrđivanja rješenja.

4. lekcija: učenici iznose svoja iskustva i povratne informacije u vezi s ovom jedinicom.

Uloga nastavnika je uloga facilitatora. Učenici svladavaju jedinicu kroz svoje aktivnosti. Predlažemo nekoliko kratkih uputa nastavnika kao potporu konstruktivističkom učenju kroz poduku o osnovnim pojmovima. Nastavnik daje odgovarajuće upute u trenutku kada su učenici za njih spremni. Radni materijali za učenike i nastavni materijali su sredstva i informacije kojima se pritom služe nastavnici.

Razvijanje kompetencije; povezanost s ostalim nastavnim cjelinama ove knjige

Što pokazuje ova tablica?

Naslov ovog priručnika, „Sudjelovanje u demokraciji“, stavlja naglasak na kompetencije aktivnog građanina u demokraciji. Donja tablica pokazuje potencijal za sinergijske učinke nastavna cjelina sadržanih u ovom priručniku. Pokazuje koje kompetencije se razvijaju u 3. jedinici (označen redak tablice). Masno uokviren stupac pokazuje kompetencije političkog odlučivanja i djelovanja – uokviren je zbog svoje bliske povezanosti sa sudjelovanjem u demokraciji. Ostali retci pokazuju povezanost s ostalim jedinicama ovog priručnika: koje kompetencije se razvijaju obrađivanjem ovih nastavna cjelina, a potpora su učenicima u njihovom radu u sklopu 3. jedinice?

Kako možemo upotrijebiti ovu tablicu

Nastavnici mogu upotrijebiti ovu tablicu kao alat za različito planiranje nastave u sklopu ODGLJP.

- Tablica nastavnicima pomaže u osvještavanju sinergijskih učinaka koji učenicima olakšavaju obuku u cilju ponovljenog usvajanja važnih kompetencija, u različitim kontekstima koji su na različite načine povezani.
- Tablica pomaže nastavnicima koji samo nekoliko lekcija posvećuju ODGLJP-u: nastavnik može izabrati samo ovu jedinicu i zanemariti ostale, budući da zna da se neke ključne kompetencije, u izvjesnom smislu, razvijaju i u ovoj jedinici – na primjer, vršenje odabira, razumijevanje pluralizma identiteta, ostvarivanje prava na slobodu, odgovornost kod vršenja odabira koji utječe na druge.

Jedinice	Dimenzije razvijanja kompetencija			Stajališta i vrijednosti
	Politička analiza i prosudba	Metode i vještine	Sudjelovanje u demokraciji. Političko odlučivanje i djelovanje	
3.Različitost i pluralizam	Prepoznavanje područja zajedničke namjere i sukoba. Dvije dimenzije politike: rješavanje problema i borba za moć.	Javni govor. Obraćanje drugima Upravljanje vremenom.	Utvrđivanje političkih prioriteta i ciljeva. Pregovaranje i odlučivanje.	Samopouzdanje, samopoštovanje. Spremnost na kompromis.
6.Vlast i politika	Politika: postupak rješavanja problema. Dimenzija moći pri selekciji programa.			
4.Sukob			Pregovaranje i odlučivanje.	
5.Pravila i zakon			Dogovor oko okvirnih pravila.	Međusobno uvažavanje

3. NASTAVNA CJELINA: Različitost i pluralizam – Slaganje kroz neslaganje? Kako se složiti oko zajedničkog dobra?

Tema lekcije	Razvijanje kompetencije/ ciljevi učenja	Zadaci za učenike	Materijali i sredstva	Metoda
1. lekcija Da sam predsjednik ...	Definiranje političkih prioriteta, djelovanje u okvirima javne rasprave i odlučivanja, živjeti u otvorenim situacijama "zbrke". Odabiranjem i razmišljanje o kriterijima. Sastavljanje tablice s kategorijama. Davanje kratke izjave objašnjavanje razloga. Četiri osnovna politička stajališta: liberalno, socijal-demokratsko, konzervativno, zeleno.	Učenici definiraju, izlažu i uspoređuju svoje političke prioritete.	A3 papir (poticaj za učenike) Nastavni materijal 3A. Nastavni materijal 3.1. Traka papira za svakog učenika, poželjno s flomasterom.	Izlaganje i analiziranje izjava o politici; individualni rad; plenarna rasprava.
2. lekcija Koje ciljeve želimo promicati?	Pregovaranje, uspostavljanje ravnoteže inzistiranja na vlastitim ciljevima i prihvatanje tuđih ciljeva. Političke stranke generiraju moć koja je potrebna za promicanje političkih ciljeva. To čine objedinjavanjem i	Učenici dogovaraju zajednički program političkih prioriteta. Predstavljaju profile svojih stranaka na javnom događanju.	Radni materijali 3.1-3.4. Nastavni materijali 3B.	Grupni rad, plenarna izlaganja, predavanje.

Sudjelovanje u demokraciji

3. lekcija Što je zajedničko dobro?	Sudjelovanje: vještine pregovaranja. Analiziranje ciljeva zajedničkog djelovanja. Politička ima dvije dimenzije: rješavanje problema i borba za pomoć. Kompromis je cijena koju treba platiti za potporu i dogovor.	Učenici dogovaraju odluku.	A4 papirnate trake i flomasteri. Trake za prikazivanje "dijamantne analize".	Igra donošenja odluka; pojedinačne, grupne i plenarne rasprave.
4. lekcija Sudjelovanje u pluralističkoj demokraciji	Organiziranje rezultata vlastitog rada. Kratke izjave, povratne informacije. Pluralizam podržava pravedno i učinkovito odlučivanje. "Slaganje kroz neslaganje." Promičem svoje interese kroz sudjelovanje u demokraciji...	Učenici razmišljaju i raspravljaju o svom iskustvu i daju povratne informacije o jedinici.	Preklopnik i flomasteri, preslika s Radnih materijala 2.5 (UDHR) i 2.6 (ECHR).	"Zid šutnje". Individualni rad, izlaganje i rasprava. Krug pitanja na brzinu.

1. Lekcija

Da sam predsjednik ...

Učenici definiraju svoje političke prioritete

Ova tablica sažima informacije koje su nastavniku potrebne za planiranje i izvođenje lekcije.

Razvijanje kompetencije izravno upućuje na ODGLJP.

Cilj učenja pokazuje što učenici znaju i razumiju.

Zadatak (zadaci) koji se daju učenicima, uz **metodu**, bitni su sastavni dijelovi procesa učenja.

Kontrolni popis **materijala** je pomoć u pripremi nastavnog sata.

Raspored nastavniku omogućuje okvirno planiranje vremena.

Razvijanje kompetencije	Sudjelovanje: definiranje političkih prioriteta, djelovanje u okviru javne rasprave i odlučivanja, življenje u otvorenim situacijama "zbrke". Prosudba: odabir, razmišljanje o kriterijima. Analiza: izrada tablice kategorija. Metode i vještine: davanje kratke izjave i objašnjavanje razloga.
Cilj učenja	Učenici su u stanju definirati svoj položaj u okviru četiri osnovna politička stajališta: liberalnog, socijal-demokratskog, konzervativnog, zelenog.
Zadaci za učenike	Učenici definiraju, izlažu i uspoređuju svoje političke prioritete.
Materijali i sredstva	A3 papir (poticaj za učenike). Nastavni materijal 3A. Radni materijal za učenike 3.1. Papirnata traka za svakog učenika, po mogućnosti s flomasterom.
Metoda	Izlaganje i analiza političkih izjava; individualni rad, plenarna rasprava.
Raspored	1. dio: učenici definiraju političke ciljeve. 25 min. 2. dio: učenici analiziraju svoje odluke. 15 min.

Informacije

U prvoj lekciji, učenici svoj razred doživljavaju kao mikro-društvo. Stvaraju različitost pojedinačnih stajališta i političkih prioriteta. Učenici dolaze do saznanja da takvu situaciju treba pojasniti. Ako svatko od njih zamisli da je politički lider svoje zemlje i definira svoje prioritete, očito je da treba donijeti neke odluke.

Nastavnik olakšava postupak koji slijedi u ovoj i sljedećim lekcijama. Ako učenici ozbiljno shvaćaju ciljeve, bit će zainteresirani za pregovaranje o odluci koju žele prihvatiti.

Opis lekcije

1. dio: Učenici definiraju političke ciljeve

Korak 1.1: Priprema

Učenici i nastavnik sjede u krugu, s dovoljno prostora na podu u sredini kruga. Klupe su premještene u stranu; namanje jedna klupa nalazi se u svakom kutu učionice na kojoj se može raditi.

Učenici imaju pribor za pravljenje bilješki.

Svaki učenik dobiva jednu traku papira i po mogućnosti flomaster.

Nastavnik ima spreman A3 papir ("Da sam ja predsjednik..."), vidi u nastavku.

Korak 1.2: Učenici donose odluke⁸

Nastavnik objašnjava učenicima da je ovo početak nove jedinice. Učenici se upoznaju s temom kroz aktivnost na osnovu sljedećih uputa:

Zamislite da ste upravo postali predsjednik⁹ naše države.

Da sam predsjednik naše države,
moj prioritet bi bio

Nastavnik u središte kruga stavlja papir s poticajnim materijalom.

Što će biti tvoj najveći prioritet?

Dopuni ovu izjavu. Evo nekoliko stvari za razmatranje:

Možeš izabrati konkretnu mjeru radi trenutačnog ostvarivanja cilja – ili poduzeti prvi korak na putu ostvarivanja dugoročnog cilja.

Koja skupina ljudi, pitanje ili problem te najviše brine?

Učenici u miru razmišljaju o ovim pitanjima i na traku papira zapisuju svoje odluke. Još uvijek ne razmjenjuju svoje ideje jer će se to događati u plenarnom dijelu sata.

Svaki učenik iznosi samo jednu odluku. Ako imaju na umu više stvari, neka ih zabilježe.

Korak 1.3: Učenici iznose svoje odluke

Učenici naizmjenično iznose svoje odluke. Dovršavaju izjavu: „Moj najveći prioritet bio bi...“ i objašnjavaju svoje razloge. Stavljaju svoje trake papira na pod u sredini kruga.

Za očekivati je da će neki učenici imati slične ideje. Ako se to dogodi, nastavnik ukazuje na to i predlaže grupiranje tih izjava. Na taj način se trake grupiraju i daje im se odgovarajući naslov, kao na primjer, „borba protiv siromaštva“ ili „poboljšanje obrazovanja“.

Nastavnik potiče učenike da se pridruže organiziranju ideja. Nema daljnje rasprave ili komentiranja odluka tako dugo dok svi učenici ne dobiju priliku iznijeti svoje ideje.

Ishod će vjerojatno biti neki grozdovi pod zajedničkim naslovom, ali i neke izjave koje stoje same za sebe.

⁸ Ova metoda je varijanta zadatka 6.3, "Da sam madioničar" iz priručnika „Poučavanje demokracije“, ODGLJP, VI. Knjiga, Izdavaštvo Vijeća Europe, Strasbourg, 2008, str. 59.

⁹ Nastavnik upotrebljava službeni termin za glavnu osobu u vlasti dotične zemlje.

2. dio: Učenici analiziraju svoje odluke

Korak 2.1: Učenici opisuju različitosti svojih odluka

Nastavnik pomaže učenicima u ovom koraku postavljanjem otvorenog pitanja:

- Opiši "politički krajobraz" koji si stvorio/stvorila.

Nekoliko učenika odgovara. Mogu odgovoriti na sljedeće pitanje; ako ne, to čini nastavnik:

- Koja osnovna ideja povezuje ideje koje čine grozdove i zbog čega su ostali učenici izabrali drugačiji stav?

Učenici opisuju bit različitosti. Budući da se bave opcijama jedne političke odluke, a ne otvorenom razmjenom ideja, postaju svjesni potrebe postizanja sporazuma – spajanjem nekih prijedloga i isključivanjem drugih. Bogatstvo ideja je proizvod mnogih građana koji sudjeluju u raspravi i ostvaruju svoju slobodu mišljenja i izražavanja. Odluka mora biti donijeta, no tko je donosi?

Ako je potrebno, nastavnik podsjeća učenike na tu odlučujuću činjenicu.

Korak 2.2: Nastavnik daje ulazne informacije o osnovnim političkim stajalištima

Svaki kut učionice namijenjen je jednom od četiri politička stajališta. Nastavnik stavlja na klupe potrebne papire (zajedno s izrescima nastavnog materijala 3A). Naizmjenično uvodi svako stajalište, a jedan učenik ostalima čita izjave.

Nastavnik poziva učenike da upotrijebe sljedeće informacije:

Koje osnovno stajalište odgovara njihovoj političkoj izjavi, ili grozdovima, a koje ne?

Mogu li se poistovjetiti s bilo kojim od tih stajališta, ili je njihov stav negdje u sredini? Ili bi radije definirali drugačije stajalište?

Nastavnik učenicima dijeli nastavni materijal 3.1 – plan ove jedinice. Zadatak je definirati stav koji učenici imaju na „političkoj sceni“. Političke stranke su važni posrednici između različitih interesa, vrijednosti i prioriteta. Učenici su stoga pozvani formirati stranke s ciljem promicanja političkih ciljeva koje su zacrtali u ovoj lekciji. Nastavnik napominje da ostvaruju ljudsko pravo političkog sudjelovanja. Mogu slobodno pristupiti ili napustiti stranku, osnovati novu ili ostati izvan svih stranaka. Zadatak je primjer procesa političkog odlučivanja – od političkih ciljeva u glavama ljudi do privremenog dogovora oko zajedničkog dobra.

Korak 2.3: Učenici se sastaju u svojim novim strankama

U zadnjim minutama nastavnog sata, učenici se sastaju u svojim strankama. Dobivaju nastavne materijale 3.2 and 3.3 kao potporu raspravi.

Nastavnik razgovara s učenicima koji su odlučili ne osnovati i ne pristupiti nijednoj stranci. Mora im se objasniti da su u ovom zadatku, kao i u stvarnosti, stranke jači igrači i preuzimaju vodstvo. Ako ozbiljno shvate svoje ciljeve, mora ih zanimati njihovo ostvarivanje u praksi. Da bi se to dogodilo, potreban je element moći. Stranke su u stanju stvoriti takav potencijal moći. Učenici stoga trebaju razmotriti jednu od sljedećih opcija:

- Ako imate dodatne opcije, možda prethodno zabilježene, razmotrite mogućnost pristupanja nekoj od stranaka na osnovu tih ciljeva.
- Razgovarajte jedni s drugima da biste saznali možete li osnovati stranku.
- Pričekajte da čujete stranačke političke misije i potom izvršite odabir.

2. Lekcija

Koje ciljeve želimo promicati?

Učenici osnivaju političke stranke

Ova tablica sažima informacije koje su nastavniku potrebne za planiranje i izvođenje lekcije.

Razvijanje kompetencije izravno upućuje na ODGLJP.

Cilj učenja pokazuje što učenici znaju i razumiju.

Zadatak (zadaci) koji se daju učenicima, uz **metodu**, bitni su sastavni dijelovi procesa učenja.

Kontrolni popis **materijala** je pomoć u pripremi nastavnog sata.

Raspored nastavniku omogućuje okvirno planiranje vremena.

Razvijanje kompetencije	Sudjelovanje: pregovaranje – ublažavanje insistiranja na vlastitim ciljevima i uvažavanje tuđih.
Cilj učenja	Političke stranke pokazuju moć koja je potrebna za promicanje političkih ciljeva. To postižu objedinjavanjem stajališta i interesa pojedinih članova od kojih se zbog toga traži dogovaranje.
Zadaci za učenike	Učenici dogovaraju zajednički program političkih prioriteta. Javno predstavljaju profile svojih stranaka.
Materijali i sredstva	Radni materijali 3.1-3.4. Nastavni materijali. 3B
Metoda	Grupni rad, plenarna izlaganja, predavanje.
Raspored	1. dio: učenici definiraju profile svojih stranaka. 15 min. 2. dio: javno događanje: stranke predstavljaju svoje profile. 10 min. 3. dio: nastavnik uvodi konstruktivistički pojam zajedničkog dobra. 5 min. 4. dio: učenici raspravljaju o svojim strategijama pregovaranja. 10 min.

Informacije

Najveći dio lekcije posvećen je učeničkim aktivnostima koje trebaju biti dovršene u vrlo kratkom vremenu (vidi Radni materijal za učenike 3.1).

Nastavnik drži kratko predavanje koje učenicima nudi novi pogled na njihovo sadašnje iskustvo. Nastavnik spominje mnogo toga što učenici već znaju i uvodi ključne pojmove ove jedinice – različitost, pluralizam, zajedničko dobro.

Kroz ovo međudjelovanje konstruktivističkog učenja, poučavanja i nove faze konstruktivističkog učenja, pojmovi postaju učenicima razumljivi jer im pomažu shvatiti situaciju u kojoj se nalaze.

Opis lekcije

Nastavnik se poziva na plan lekcije (Radni materijal za učenike 3.1). Stranke zauzimaju svoju poziciju na „političkoj sceni“ – doslovno zauzimajući svoje mjesto na istoj – i izrađuju svoje profile. Javni skup će svima pomoći u definiranju svog stajališta – u suradnji ili sučeljavanju s drugim strankama.

1. dio: Učenici definiraju profile i programe svojih stranaka.

Korak 1.1: Učenici prepoznaju svoj položaj na „političkoj sceni“.

Učenici koji su grupirali svoje političke izjave u prethodnoj lekciji sada trebaju odlučiti gdje je njihovo mjesto na „političkoj sceni“. Obilježavaju ga namještanjem klupa i stolica na određena mjesta. To može biti u jednom kutu ili bilo gdje u učionici. Na taj način prostor između stranaka vrlo plastično pokazuje koje stranke su bliže ili su međusobno suprotstavljene. Što su dvije stranke bliže, to su veće šanse da će formirati koaliciju sa zajedničkim ciljevima.

Učenici koji su odlučili ne pristupiti nijednoj stranci, okupljaju se na slobodnom prostoru, po mogućnosti u sredini učionice. Razmjenjuju stajališta. Ako žele, nastavnik im se može pridružiti kao facilitator. Ne smije ih nagovarati da se pridruže nekoj stranci, već sluša njihova pitanja i prigovore. Učenici odlučuju da li i kako sudjelovati, a ne nastavnik.

Stranke u svako doba primaju nove članove, kao i u stvarnom životu. Učernici mogu i napuštati stranku.

Korak 2.2: Stranke definiraju svoje profile

Uz pomoć Radnih materijala za učenike 3.2 i 3.3, učenici izrađuju profile svojih stranaka. Nastavnik promatra i sluša, ali ne intervenira, osim ako nije zamoljen da pomogne, ili u slučaju ozbiljnijih problema.

2. dio: Javni skup – stranke predstavljaju svoje profile

Ovo je javni skup za stranke, a ne pojedinačne učenike. To se može objasniti ograničenim raspoloživim vremenom. Stranke objedinjuju pojedinačna stajališta čime se smanjuje različitost individualnih mišljenja.

Svaka stranka ima istu količinu vremena - 2 ili 3 minute, ovisno o ukupnom broju stranaka. Nastavnik to objašnjava učenicima dok pripremaju svoje predstavljanje i strogo primjenjuje to pravilo – iz očitih razloga pravičnosti.

Kao što se predlaže u Radnom materijalu za učenike 3.2, od govornika se očekuje da privuku one koji se još uvijek nisu odlučili. Osim toga, mogu se pokušati takmičiti s drugim strankama. Letci ili posteri koriste se kao potpora strankama.

Svi učenici, bez obzira jesu li članovi neke stranke ili ne, mogu odlučiti žele li pristupiti ili napustiti stranku nakon tog skupa.

3. dio: Nastavnik daje poticaj za razmišljanje: zajedničko dobro.

Taj doprinos – kratko predavanje uz Radni materijal za učenike 3.4 – ima za cilj povezati iskustvo učenika s osnovnim pojmovima različitosti i pluralizma. Ubacivanjem predavanja u kontekst iskustva i interakcije koje su kreirali učenici, događa se međudjelovanje konstruktivističkog učenja i sustavnog poučavanja.

Nastavni materijal 3B nudi nacrt za predavanje.

Učenici, ako je potrebno, mogu tražiti dodatno pojašnjenje. U protivnom nije potrebna rasprava, jer učenici mogu razmišljati o ovom doprinosu tijekom budućeg rada.

4.dio: Stranke pripremaju strategije pregovaranja

Nastavnik upućuje učenike na (Radni materijal za učenike 3.1). U sljedećoj lekciji, stranke imaju mogućnost pregovarati jedna s drugom. Mogu li formirati savez, koaliciju? Organizirat će se okrugli stol, kako bi se svim strankama i pojedinačnim učenicima pružila mogućnost pregovaranja o vlastitom poimanju zajedničkog dobra. U završnom dijelu ove lekcije, učenici mogu pripremati strategiju pregovaranja.

- Kojim će ciljevima dati prioritet?
- Koju stranku ili stranke žele izabrati za prvu rundu bilateralnih razgovora?
- Koliko će delegacija stranka organizirati?

Učenici nastavljaju interne rasprave u svojim strankama. Ako ne zatraže nastavnikovu potporu, rade samostalno.

3. Lekcija

Što je zajedničko dobro?

Slaganje kroz neslaganje

Ova tablica sažima informacije koje su nastavniku potrebne za planiranje i izvođenje lekcije.

Razvijanje kompetencije izravno upućuje na ODGLJP.

Cilj učenja pokazuje što učenici znaju i razumiju.

Zadatak (zadaci) koji se daju učenicima, uz **metodu**, bitni su sastavni dijelovi procesa učenja.

Kontrolni popis **materijala** je pomoć u pripremi nastavnog sata.

Raspored nastavniku omogućuje okvirno planiranje vremena.

Razvijanje kompetencije	Sudjelovanje: vještine pregovaranja. Analiza: raščlanjivanje ciljeva čija je namjera ista.
Cilj učenja	Politika ima dvije dimenzije: rješavanje problema i borbu za moć. Kompromis je cijena koja se plaća da bi se dobila potpora i postigao dogovor.
Zadaci učenika	Učenici dogovaraju odluku.
Materijali i sredstva	A4 trake papira i flomasteri. Trake za demonstraciju „dijjamantne analize“.
Metoda	Igra donošenja odluka; pojedinačno, grupno i na plenarnoj raspravi.
Raspored	1.dio: Učenici definiraju svoje prijedloge. 10 min. 2. dio: učenici pregovaraju za okruglim stolom. 30 min.

Informacije

Nastavna cjelina je model procesa dogovaranja ciljeva definiranih razumijevanjem zajedničkog dobra. U ovoj lekciji, zadatak učenika je težiti tom cilju. Mogu, ali ne trebaju uspjeti. Njihovo nastojanje i iskustvo jednak je važno kao i sam ishod.

Nastavnik i dalje ima ulogu facilitatora. Na primjer, učenicima predstavlja modele pregovaranja, ali ne raspravlja o sadržaju.

Tijekom 1. dijela, posebnu pažnju treba posvetiti učenicima koji se osjećaju isključeni jer nisu pristupili ni jednoj stranci.

Opis lekcije

Početak: nastavnik iznosi pojedinosti programa

Nastavnik upućuje učenike na program (Radni materijal za učenike 3.1) i podsjeća ih na njihov zadatak. U ovoj lekciji, dogovarat će politički program. Koje ciljeve predlažu?

1. dio: Učenici definiraju ciljeve

Učenici odlučuju koje će ciljeve predložiti. Stranke i pojedinci mogu iznositi prijedloge. Čini se da to daje prednost „nesvrstanim“ učenicima; s druge strane, prijedlog neke stranke ima mnogo veću šansu biti izglasan velikim brojem glasova.

Glasnogovornici grupa ili učenici pojedinačno pripremaju kratku promotivnu izjavu.

Učenici bilježe flomasterom na papirnatu traku svoje ciljeve.

2. dio: Učenici pregovaraju za okruglim stolom

Nastavnik insistira na točnom početku. Učenici sjede na stolicama koje stoje složene u krug; to ne odgovara sasvim metafori „okruglog stola“, ali je pospješuje komunikaciju. Stranke koje su formirale koaliciju, sjede jedna pored druge.

Korak 2.1: Učenici iznose svoje prijedloge

Nastavnik otvara okrugli stol i daje riječ glasnogovornicima stranaka i pojedinačnim učenicima. Traži da govore o dogovorima koje su postigli i iznesu prijedlog zajedničke odluke. Stavljuju svoju papirnatu traku na pod.

Korak 2.2: Učenici analiziraju svoje ciljeve i istražuju mogućnosti za kompromis i integraciju

Nakon što su svi imali priliku govoriti, nastavnik facilitira i na osnovu prijedloga koje su učenici iznijeli utvrđuje moguću povezanost i kompromise.

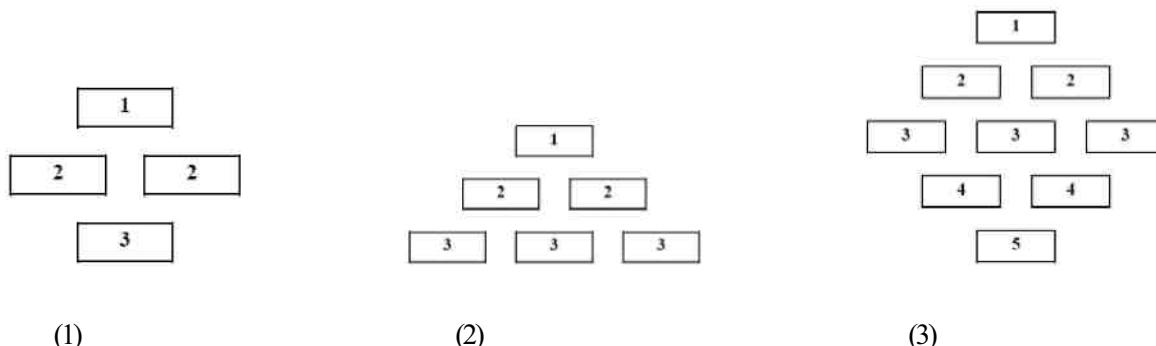
- Spadaju li neki prijedlozi u istu kategoriju? Mogu li se te kartice staviti u isti grozd?
- Koji prijedlozi isključuju jedan drugog? Učenici trebaju pažljivo pogledati prijedloge. Isključuju li se ciljevi međusobno? Ili im je namjera ista, no zahtijevaju veliki početni napor, sredstva ili novac?

Korak 2.3: Nastavnik predlaže model pregovaranja

Nastavnik predlaže model za sastavljanje političkog programa s ciljevima koji se tiču zajedničkog dobra. Papirnatim A4 trakama označenim brojkama kao u nastavku, nastavnik uvodi model 1, pojednostavljenu verziju klasičnog modela „dijamantne analize“ (model br. 3).

U varijanti s četiri cilja, jedan cilj se smatra glavnim prioritetom. Dva cilja su druga po redu, a jedan cilj, koji se smatra manje važnim ili manje hitnim, treći je po redu (ili se sasvim odbacuje – potom

nastavnik uklanja cilj br. 3.

Ovaj zatvoreni model s tri ili četiri cilja traži pregovore budući da se mnogi ciljevi ne mogu dopustiti. S druge strane, manji broj ciljeva se lakše ostvaruje nego plan s kojim su svi zadovoljni, ali ga je mnogo teže ostvariti (dilema između inkruzije (spajanja ciljeva) i učinkovitosti). Nastavnik dodaje trake papira kako bi na taj način model br. 1 prebacio u modele br. 2 i 3.

Nastavnik na kraju naglašava da svi modeli definiraju samo jedan glavni prioritet. Prema tome, daljnja, vrlo radikalna opcija bila bi definirati samo jedan cilj.

1

Korak 2.4: Učenici pregovaraju

Učenici se trebaju dogovoriti oko nekoliko pitanja. Ta pitanja istovremeno otvaraju različite puteve do postizanja dogovora i potpore većine.

- Koji model odabiremo – koliko ciljeva želimo uključiti?
- Kojim ciljevima dajemo prednost?
- Da li bismo se možda svi mogli složiti oko samo jednog cilja?
- Koje ciljeve uključujemo u svoj program? Ciljeve koji se međusobno podupiru ili one koji se međusobno isključuju? (Prva opcija je usmjerena na učinkovitost, a druga na inkruziju).
- Da li program u cjelini djeluje smisleno?

Ovdje je potrebno pažljivo razmišljanje i raspravljanje. Stranke imaju jače uporište u svojim ciljevima, dok drugi možda imaju bolje ideje. Stoga je otvoreno pitanje koji ciljevi će dobiti najveću potporu.

Inkruzija ciljeva koji se međusobno isključuju (npr. zeleno + konzervativno) su tipični za koalicije između stranaka ili su pravilo za sve stranke. Organizirani model ciljeva (koje definira jedna stranka) je podložniji stvaranju konkurenčije i usmjeren je prema potencijalnom sukobu. Izbor između tih modela je stoga izbor političkih kultura – načini ostvarivanja pluralizma u demokraciji. Nastavnik prati kako se učenici nose s tim problemom i odlučuje da li će se na to osvrnuti u lekciji koja sadrži osrvt na ta pitanja.

Učenici reorganiziraju kartice na podu s ciljem stvaranja svog programskega modela (u obliku dijamanta ili piramide). Ako nekoliko modela uključuje iste ciljeve, duplikati se koriste za uspoređivanje modela.

Kartice se na kraju stavljaju na preklopnik (*flipchart*) kako bismo dobili plakate koje ćemo upotrijebiti u sljedećoj lekciji.

Korak 2.5: Učenici glasuju

Na kraju sastanka, učenici glasuju dizanjem ruku. Ako su se složili oko jednog skupa ciljeva, možemo očekivati jednoglasnost.

Ako su se pojavili različiti modeli, učenici o njima glasuju.

U tom slučaju nastavnik predlaže sljedeći postupak glasanja za koji se učenici odlučuju (glasovanjem) prije nego što se izglasavaju modeli: ako bilo koji model dobije većinu od preko 50%, smatra se prihvaćenim. U protivnom se glasuje ponovo, ovog puta između dva modela s najvećim brojem glasova. Vodeći računa o suzdržanim glasovima, model s najvećim brojem glasova smatra se prihvaćenim.

4. Lekcija

Sudjelovanje u pluralističkoj demokraciji

Učenici se osvrću na stečeno iskustvo

Ova tablica sažima informacije koje su nastavniku potrebne za planiranje i izvođenje lekcije.

Razvijanje kompetencije izravno upućuje na ODGLJP.

Cilj učenja pokazuje što učenici znaju i razumiju.

Zadatak (zadaci) koji se daju učenicima, uz **metodu**, bitni su sastavni dijelovi procesa učenja.

Kontrolni popis **materijala** je pomoć u pripremi nastavnog sata.

Raspored nastavniku omogućuje okvirno planiranje vremena.

Razvijanje kompetencije	Analiza i prosudba: organiziranje rezultata rada. Metodičke vještine: kratke izjave, povratne informacije.
Cilj učenja	Pluralizam je potpora pravičnom i učinkovitom odlučivanju. "Slaganje kroz neslaganje." Promičem svoje interese sudjelovanjem u demokraciji.
Zadaci za učenike	Učenici se osvrću i raspravljaju o svom iskustvu i daju povratne informacije o ovoj nastavnoj jedinici.
Materijali i sredstva	Preklopnik (<i>flipchart</i>) i flomasteri; preslika Radnog materijala za učenike 2.5 (ODLJP) i 2.6 (EKLJP).
Metoda	"Zid šutnje". Individualan rad, izlaganje i rasprava. Kratke izjave svih učenika („ <i>flashlight round</i> “).
Raspored	1. dio: Učenici se osvrću na stečeno iskustvo ("Zid od 20 min tisine"). 2. dio: Rasprava o prethodnom. 15 min. 3. dio: Učenici daju povratne informacije. 5 min.

Informacije

Osvrt (refleksija) je konstruktivističko učenje. Učenici oblikuju svoja stajališta i međusobno ih razmjenjuju. Uloga nastavnika je osigurati odgovarajuće metode i redoslijed. Ovo je primjer poučavanja kroz ljudska prava: učenici ostvaruju slobodu mišljenja i izražavanja. Strogi okvir svakom učeniku daje mogućnost sudjelovanja. Te mogućnosti se nikada ne doživljavaju kao potpuno jednake, jer različiti stilovi učenja različito reagiraju na metode koje je nastavnik izabrao.

Nastavnik vrlo malo govori. Međutim, definiranjem okvira lekcije, nastavnikova uloga voditelja je cijelo vrijeme očita. Kao i kod ostalih nastavna cjelina, učenici se upoznaju s paradoksom da sloboda ne samo da ide ruku pod ruku sa strogim pravilima i rukovođenjem, već ih čak i zahtijeva.

Opis lekcije

Priprema:

Modeli političkog programa za koji su učenici glasovali u prethodnoj lekciji izvješeni su na zidovima učionice.

Četiri papira s preklopnika (*flipcharta*), (“zidovi tišine”) nalaze se na zidovima učionice, a pri ruci su i 2-3 flomastera raznih boja. Listovi papira s preklopnika trebaju biti lako dostupni, a ispred njih se nalazi 5-6 polukružno postavljenih stolica. Listovi papira s preklopnika mogu se položiti i na dvije ili tri spojene školske klupe.

Nastavnik je pripremio listove papira s preklopnika prije nastavnog sata i napisao je osnovna pitanja (vidi u nastavku). Osigurani su dodatni listovi papira ako je učenicima potrebno još prostora za pisanje.

Organizacija sjedenja olakšava komunikaciju. Sjedenje ne bi smjelo biti organizirano frontalno, već na stolicama složenim u krug, ili stolovima složenim u slobodnom prostoru učionice – što god se čini prikladnjim s obzirom na izložene listove papira s preklopnika.

1. dio: učenici se osvrću na svoje iskustvo (“zidovi tišine”)

Korak 1.1: nastavnik objašnjava učenicima kako koristiti “zidove tišine”¹⁰

Učenici i nastavnik sjede. Nastavnik upućuje učenike na temu lekcije prema rasporedu (Radni materijal za učenike 3.1) – osvrт i pogled unatrag, a ne primanje novih informacija, ili rad na novom zadatku. U dijelu koji se odnosi na osvrт, učenici promišljaju, razmjenjuju ideje i o njima raspravljaju.

Nastavnik uvodi metodu “zida šutnje” i objašnjava zbog čega je izabrana: radi se o vrlo dobroj metodi koja je potpora promišljanju i učenicima omogućava maksimalno vrijeme za razmišljanje i komuniciranje.

Nastavnik upućuje učenike na četiri postera – četiri “zida tišine”:

- **Pluralizam**

Kako sam doživio/doživjela pluralizam?

- **Slaganje kroz neslaganje?**

Zbog čega smo uspjeli, ili doživjeli neuspjeh u nastojanju da se složimo oko definicije zajedničkog dobra?

- **Različita raspodjela moći**

Kako smo se osjećali kao jači odnosno slabiji igrači?

- **Ljudska prava**

Koja ljudska prava smo ostvarili radeći na ovim lekcijama? (primjeri Radnog materijala za učenike 2.5, Opća deklaracija o ljudskim pravima i 2.6, Europska konvencija o ljudskim pravima se u tom trenutku dijele učenicima).

Upute:

- Tijekom ovog zadatka vlada tišina – zbog toga se zadatak i zove “zid tišine”. To je rasprava u pisanim obliku.
- Svaki učenik/učenica može pisati koliko želi.
- Minimalni zahtjev: dva zapisa, svaki na jednom od dva različita “zida tišine”.
- Učenici mogu napisati svoj odgovor na osnovno pitanje ili komentirati ono što je napisao neki drugi učenik. Mogu se koristiti strelice, crte ili simboli.
- Učenici mogu obilaziti postere, ili se zadržati kod jednog.

¹⁰ Ova metoda je varijanta zadatka 7.1, “Zid tišine”, iz knjige Poučavanje demokracije, ODGLJP VI. Knjiga, Izdavaštvo Vijeća Europe, Strasbourg, 2008, str. 62.

Korak 1.2: Učenici zapisuju svoje ideje na “zidove tišine”.

Učenici izvode zadatak osvrta u skladu s uputama. Nastavnik prati razmjenu ideja i mišljenja s postera, ali ne sudjeluje. Nastavnik insistira na tome da svi poštuju pravilo tišine.

Ovaj dio traje 10-15 minuta.

2. dio: Rasprava koja slijedi nakon prethodnog zadatka

Nastavnik poziva učenike da sjednu (na stolice složene u krug na sredini učionice) i najavljuje sljedeći dio nastavnog sata: raspravu koja je nastavak na prethodni zadatak i koju vodi nastavnik.

Najprije se učenici trebaju složiti oko tema o kojima žele raspravljati. Nastavnik ih upoznaje s potrebom da u vremenu koje im stoji na raspolažanju izvrše odabir. To podrazumijeva da će se usredotočiti na jedan ili dva „zida šutnje“, a ne da kratko komentiraju svaki od njih, no o tome odlučuju sami učenici.

Ovakva rasprava je dio konstruktivističkog učenja. Nastavnik ne može i ne treba predviđati što će učenici reći. Nastavnikov zadatak je dati strukturu njihovih doprinosa raspravi.¹¹

3.dio: Povratne informacije (kratki izjave svih učenika – „*flashlight round*“)

Nastavnik najavljuje kraj rasprave i zadnji krug povratnih informacija o jedinici. Ova metoda se sastoji u davanju vrlo kratkih izjava. Svaki učenik treba dovršiti sljedeću izjavu:

“Najzanimljivija i najvažnija stvar koju sam naučio/naučila u ovoj jedinici je...“

Učenici naizmjenično daju kratku izjavu koja se sastoji od najviše 1-2 rečenice. Komentari nisu dozvoljeni. Učenici mogu ponoviti i posebno naglasiti izjave drugih učenika.

Povratne informacije su potpora učenicima u pojedinim segmentima održivog učenja. Nastavnik prima informacije kojima se ocjenjuje ova jedinice. Učenici i nastavnik mogu iskoristiti pojedine ideje za planiranje budućeg rada u sklopu ODGLJP-a, u smislu poveznica s ostalim nastavna cjelinama, njihova proširivanja i sl.).

¹¹ Vidi poglavlje u uvodu o konstruktivnom učenju.

Nastavni materijal 3A

Četiri osnovna politička stajališta

Liberalno stajalište: Individualna sloboda je na prvome mjestu

- Osnovna načela; osobna sloboda i odgovornost.
- Zaštita ljudskih i građanskih prava.
- Slobodna trgovina i natjecanje kao pokretači napretka, modernizacije i povećanja blagostanja.
- Kapitalizam najbolje funkcionira ako ga pustite da to čini samostalno.
- Jaka država – da, ali država koja se ograničava na vladavinu prava.
- Velikodušne povlastice socijalnog osiguranja ulijenjuju ljude.
- Osobni napor i uspjeh se uvijek isplate – nemojte previše oporezivati dohodak i profit.

Slogan: “Nema rizika, nema slobode”.

Socijal-demokratsko stajalište: Jednakost (ravnopravnost) je na prvome mjestu

- Osnovna načela: jednakost, solidarnost, socijalna sigurnost.
- Zaštita slabih, siromašnih, manje zaštićenih.
- Ako se ne nadzire, kapitalizam produbljuje socijalne razlike. Nema alternative kapitalizmu, no njegove učinke treba nadzirati i ispravljati političkim sredstvima.
- Potreban nam je sustav socijalne sigurnosti koji će štititi obitelj, invalide, starije ljude, nezaposlene i siromašne.
- Solidarnost znači da jaki pružaju potporu potrebitima.

Slogan: “Ujedinjeni opstajemo – podijeljeni propadamo”.

Konzervativno stajalište: Sigurnost je na prvome mjestu

- Osnovna načela: sigurnost i stabilnost.
- Jaka država je važna da bi zaštitila zemlju od opasnosti i prijetnji.
- Jaka država počiva na modernom i učinkovitom gospodarstvu.
- Produbljivanje socijalnih razlika treba izbjegavati.
- Obitelj treba posebnu zaštitu.
- Građani trebaju tražiti zaštitu samo ako se sami ne mogu nositi sa svojim problemima.

Slogan: “Jaka država u zdravom gospodarstvu”.

Zeleno stajalište: Prirodni okoliš je na prvome mjestu

- Osnovna načela: zaštita prirodnog okoliša, odgovornost prema budućim generacijama.
- Naš sadašnji način života, usmjeren na gospodarski rast i iskoprištavanje fosilnih goriva je ozbiljna prijetnja našoj budućnosti.
- Međunarodni sporazumi su neophodni radi zaštite okoliša na globalnoj razini.
- Odgovorni smo budućim generacijama i cijeloj planeti.
- Male promjene u našim svakodnevnim životima čine veliku razliku.

Slogan: "Novac ne možeš jesti".

Nastavni materijal 3B

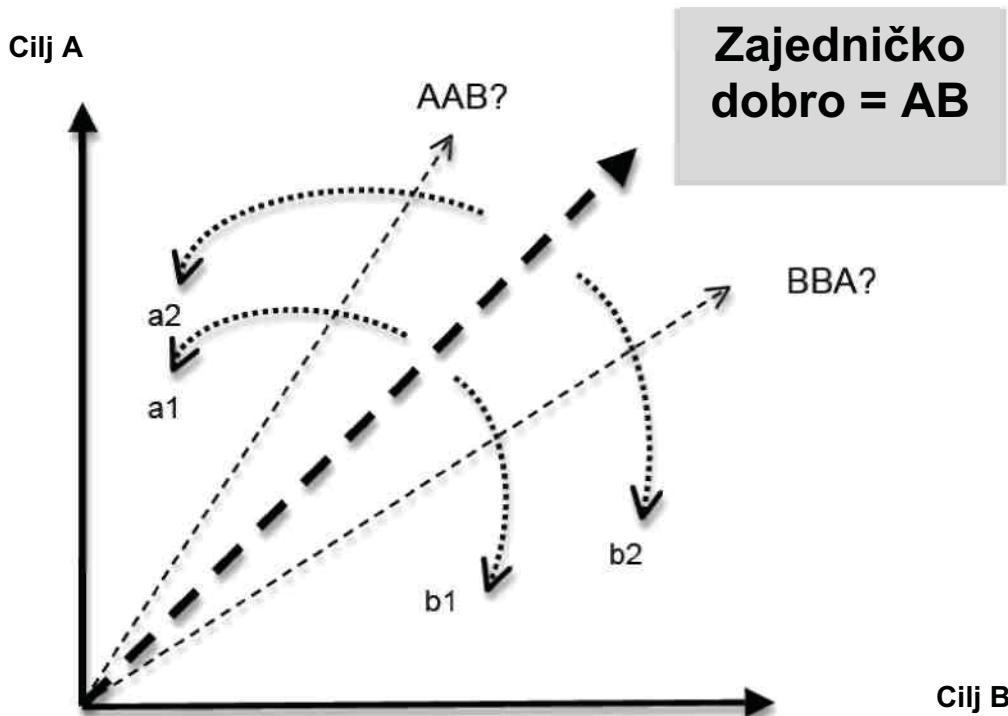
Lekcija: Što je zajedničko dobro?

Ova koncepcija daje osnovne smjernice za analizu. Nastavnik bi trebao prilagoditi predavanje potrebama svojih učenika za učenjem u kontekstu nastavne jedinice.

U demokracijama se podrazumijeva da nitko ne zna sa sigurnošću što je zajedničko dobro pa stoga moramo zajedno odlučiti što smatramo da je najbolje za našu zajednicu. U diktaturama je režim taj koji odlučuje što je zajedničko dobro – to je jedna od velikih razlika između demokracije i diktature.¹²

Svatko može, i zaista sudjeluje u ovoj trajnoj raspravi: političke stranke, interesne skupine, mediji, političari i građani pojedinci. U biti, u tome je i bit sudjelovanja u demokraciji – raspravljati i konačno odlučiti što je najbolje za tvoju zemlju (ili svijet u cjelini) i kako se to može ostvariti.

Ova nastavna cjelina je zamišljena kao jako pojednostavljeni model postupka donošenja odluka. Započeli smo predlaganjem svojih ideja o zajedničkom dobru – ako razmišljate o svojim prioritetima u ulozi osobe na čelu zemlje, razmišljate o zajedničkom dobru. Sada ste usred procesa formiranja stranaka.

U sljedećoj lekciji, međusobno ćete pregovarati o tome možete li ostvariti većinu koja će definirati zajedničko dobro – za sadašnjost.

Ovaj dijagram prikazuje što se događa u takvom postupku donošenja odluka. Prepostavimo da se raspravlja o dva osnovna cilja, cilju A i cilju B (to se može povezati s konkretnim ciljevima koje su stranke predstavile). Tri crtkane strelice prikazuju konačna opredjeljenja koja stranke zagovaraju – neke žele dati prednost cilju A (varijanta AAB), druge cilju B (varijanta BBA). To su različite ideje o kojima treba razgovarati. Svaka stranka zastupa određeni program koji podržava neke grupne interese u društvu i nudi da uzme u obzir i interese druge strane.

Stranke stoga pokušavaju utjecati na donošenje odluka u njihovom smjeru – a1 i a2 u prilog cilju AAB, s time da stranke b1 i b2 vuku u suprotnom smjeru (BBA).

Koja je opcija najbolja kada je riječ o zajedničkom dobru : AAB ili BBA? Ili je to možda ravnoteža prema sredini: AB? Odluka se mora donijeti. Stranke pregovaraju i pokušavaju naći kompromis oko kojeg će se složiti i podržati ga. U demokracijama, kompromis je cijena koju plaćamo za moć. Moć odlučivanja pripada većini. Manjina, ili pojedinci, mogu utjecati na odluku valjanim zaključivanjem.

Tako donijete odluke su trajno predmetom kritičkog preispitivanja. Odluka možda u nekom trenutku ne služi zajedničkom dobru. Uvjeti se mogu promijeniti. Većina se može promijeniti. Dobrim zaključivanjem se većinu može uvjeriti da treba mijenjati mišljenje. Demokratska zajednica je zajednica koja uči.

Dodatak (ovaj se dio može ponuditi kao zasebna cjelina)

Na koji način je sve ovo povezano s ključnim pojmovima ove jedinice - pojmom **različitosti** i pojmom **pluralizma**?

Ostvarujući svoju slobodu razmišljanja i izražavanja, građani - pojedinci stvaraju jako širok spektar individualnih stavova o tome što je najbolje za njihovu zemlju. Građani koji su zainteresirani za ostvarivanje svojih ciljeva u praksi organiziraju i priključuju se organizacijama kao što su stranke, interesne skupine, i sl. To je organizirani **pluralizam** (vidi a1, a2, b1, b2 in dijagramu).

Pluralizam promiče takmičenje za stjecanje moći i političkog utjecaja. Odluka traži da se nekim ciljevima i interesima dâ prednost, dok se drugi odbacuju. Ponekad je potreban kompromis da bi se ostvarila potrebna većina.

Građani koji ne sudjeluju u ovoj igri glasnog i jasnog artikuliranja svojih interesa i stajališta smatrać će se isključenima. Interes sviju je sudjelovati u demokraciji.

Nastavni materijal 3C

Prijedlozi za dodatni rad i nastavak

1. Kako stranke odražavaju društvene podjele?

Radni materijal za učenike 3.5 i raspravava

- Koje podjele postoje u našem društvu?
- Kako stranke u našoj zemlji odražavaju te podjele?
- Koje odluke i kompromisi su donijeti?

2. Pluralizam

- Koje interesne skupine i NVO postoje u politici?
- Koji interesi su dobro organizirani? Koji nisu?

3. Postizanje kompromisa

U demokracijama pluralizam stvara potrebu za kompromisom. O tome postoje različita stajališta:

1. Sa stajališta pojedinačnih igrača: kompromis je cijena koju treba platiti za moć. Dobre ideje se na koncu svedu na ne baš najbolje rješenje.
2. S općeg stajališta: pluralizam potiče na natjecanje: igrači provjeravaju jedni druge i osiguravaju da nijedan od njih ne postane previše moćan. Pluralizam u društvu ima isti učinak kao i ravnoteža ovlasti u Ustavu.
3. Gledano iz perspektive postizanja rezultata: pluralizam rađa potrebu za stvaranjem kompromisa. Ekstremne odluke su rijetke. To je potpora socijalnoj koheziji.
 - Koji od ovih stavova se potvrđuju u stvarnom životu, npr. u konkretnim slučajevima?

4. Uspoređivanje demokracije i diktature

Radni materijal za učenike 3.4

- Kako demokracije i diktature rješavaju različite interese i stajališta?
- Kakve odluke su donijete? (kriteriji za usporedbu: uključivanje interesa, učinkovitost, izražavanje kritike, uloga medija.)

5. Dvije dimenzije politike

Max Weber:¹²

1. "Politiku možemo usporediti s polaganim i energičnim bušenjem rupa u debelim daskama sa strašću i dobrom prosudbom."
2. "Tko god je aktivan u politici teži za stjecanjem moći."

Kako smo doživjeli dvije dimenzije politike u ovoj jedinici? Kako politički akteri u našoj državi uspjevaju uravnovežiti te dvije dimenzije?

¹² Max Weber, "Politika kao poziv" (*Politics as a Vocation*), str. 2, 34 (www.sscnet.ucla.edu/polisci/ethos/Weber-vocation.pdf); citate je redigirao autor.